

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗРОСТАННЯ Й РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Рецензія на монографію: Проданова Л. В. Економічне зростання й економічний розвиток: забезпечення сталості економічної системи : [монографія] / Л. В. Проданова. - Донецьк : Східний видавничий дім, 2011. - 400 с.

Розвиток ринкових трансформаційних процесів в економіці України продовжує гальмуватися сучасною світовою економічною кризою, унаслідок чого суттєво знизилися основні соціально-економічні показники країни. Так, валовий внутрішній продукт від початку кризи (кінець 2008 року) скоротився майже на 10 % і становить біля 66 % його рівня в 1990 році; інвестиції в основний капітал скоротилися майже на 36 % зараз складають менше 50 % від рівня 1990 року. До цього слід додати, що ступінь зносу основних фондів на українських підприємствах дорівнює 49 %, із них у промисловості - 57,9 %, у сільському господарстві, мисливстві, лісному господарстві - 52,2 %, у будівництві - 45,1 % [1, с. 86]. Зрозуміло, що з такими показниками "вікно до Європи" може закритися для України. Отже, українським необхідним є обґрунтування таких механізмів розвитку національної української економіки, які б забезпечили її сталість і на такому підґрунті - реальне інтегрування нашої країни у світовий економічний простір.

Вимоги розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні обумовили певні стратегічні пріоритети державної національної економічної політики, серед яких найважливіше місце посідає стратегія випереджального розвитку, стратегія інноваційного розвитку, стратегія накопичення капіталу й стратегія інституціональних перетворень. Зрозуміло, що без активізації діяльності економічних суб'єктів у напрямку реалізації цих стратегічних пріоритетів забезпечити глобальну соціально-економічну мету - розбудову цивілізованого ринкового суспільства - неможливо. Отже, тема наукового дослідження монографії Л. В. Проданової вельми актуальна й практично значуща.

Необхідно зауважити, що останнім часом в економічній літературі простежується активізація наукових досліджень суто прикладного характеру порівняно з фундаментальними дослідженнями соціально-економічних процесів. Саме по собі це є позитивним і реалізує прагматичну функцію економічної науки. Проте висновки практичного, функціонального значення можуть працювати лише за умов їх глибоко наукового методологічного обґрунтування. Монографія Л. В. Проданової - це фундаментальне дослідження важливої наукової й практично значущої проблеми економічного зростання й економічного розвитку сучасної економічної системи.

Цінним, на наш погляд, є те, що автор спирається на історичні витоки концепції економічного зростання й розвитку, зокрема на теорії відтворення меркантилістів, фізіократів, маржиналістів, марксистської політичної економії. Аналіз теорій зростання неокласичного та неокейнсіанського напрямків допомагають простежити сутність і значення моделей і механізмів економічного розвитку, а також системи чинників економічного зростання. Авторка використала також досвід дослідження вказаних проблем у радянській економічній літературі,

яка містить окремі методологічні моменти, необхідні для аналізу проблеми економічної динаміки в трансформаційній економіці.

У монографії проаналізовано низку економічних категорій, що відбивають сутність економічної динаміки, її сучасні концепції в порівнянні. На особливу увагу заслуговує дослідження суперечностей економічного зростання й економічного розвитку. У зв'язку із цим необхідно особливо зауважити, що саме такий підхід (виявлення чинників, що гальмують розвиток) уможливорює постановку проблеми пошуку ефективних механізмів розв'язання існуючих суперечностей, механізму забезпечення позитивної економічної динаміки.

Слід відзначити також, що авторка монографії виконала ретельний відбір і систематизацію величезного за обсягом статистичного й фактичного матеріалу, що характеризує стан соціально-економічних процесів національної економіки України протягом двох десятиліть її існування як незалежної держави. При цьому нею широко використаний метод статистичних порівнянь динамічних процесів у нашій країні й у країнах розвинутої ринкової економіки, що дало можливість визначити й проаналізувати сучасні тенденції соціально-економічного розвитку України й зробити висновок щодо соціалізації глобальних і глобалізації соціальних проблем у світовій економіці.

Безсумнівним доробком автора монографії є дослідження методології вимірювання й оцінки макроекономічної динаміки. Вельми змістовним є аналіз низки індексів, що відбивають ступінь розвитку національної економіки. Необхідно особливо наголосити на ретельному аналізі індексів та авторських пропозицій щодо інтегрального індексу, що може відображати комплексну характеристику стану соціально-економічного розвитку України. Широкий статистичний матеріал професійно систематизовано й узагальнено в таблицях, які містяться не тільки в тексті монографії, але й у змістовних і корисних для науковців додатках загальним обсягом майже 90 сторінок.

У рамках фундаментального дослідження методології економічної динаміки виокремлено й систематизовано критерії класифікації моделей економічного зростання й розвитку, на підґрунті чого розроблено й запропоновано авторську національну модель розвитку соціально-економічної системи.

Гідне місце в монографії посідає аналіз ресурсного потенціалу й чинників економічного зростання як таких і відповідно - зростання національної економіки. При цьому робиться наголос на значущості земельних, людських, інвестиційних ресурсів, а також інституціонального чинника, зокрема чинника розвитку державно-приватного партнерства.

Цілком справедливим є висновок авторки монографії щодо недостатньо високого рівня відтворення людського капіталу, що впливає на якість робочої сили й продуктивність праці. Низький рівень до-

віри населення до економічних реформ, органів влади, фінансових установ, нерозвиненість громадських інститутів є свідченням недостатнього рівня накопичення соціального капіталу. На це також указують високі трансакційні витрати, порушення формальних і неформальних правил ведення бізнесу.

Окрему увагу в монографії приділено ролі держави в регулюванні процесів соціально-економічної динаміки. Автор наголошує, що самоусунення держави від управління інвестиційними процесами, від підтримання основних макроекономічних пропорцій (перш за все, між споживанням і накопиченням), нерозвиненість фондового ринку, низький рівень конкуренції на внутрішньому ринку призвели до формування тіньового сектора економіки, до виникнення явищ індивідуального збагачення однієї частини населення й масового зубожіння іншої, "проїдання капіталу" на шкоду реінвестуванню доходів у розширення ресурсної бази підприємницької активності.

Разом із тим, робота містить і певні дискусійні положення. Так, слід було б більше акцентувати увагу на пріоритетах не тільки регіонального розвитку України, але й виокремити соціально значущі галузі національної економіки, у яких можна сьогодні активізувати відтворення й накопичення капіталу. Такими видаються, наприклад, сільське господарство й легка промисловість, яка майже зникає в Україні й у якій значно швидше здійснюється накопичення капіталу (а відтак - накопичення найважливішого ресурсного потенціалу економічного розвитку). Та висловлене зауваження суттєво не впливає на якість роботи, у якій досліджено теоретико-методологічні та організаційно-інституційні основи забезпечення позитивної макроекономічної динаміки в сучасній трансформаційній економіці України. Основним ре-

зультатом дослідження є рекомендації щодо шляхів стимулювання спонукальних мотивів економічних суб'єктів, вибору моделі випереджального розвитку економіки.

Робота завершується логічно викладеними висновками, які підсумовують її основні результати та відповідають поставленим у рамках дослідження завданням.

Ураховуючи викладене вище, уважаємо, що монографія Л. В. Проданової "Економічне зростання й економічний розвиток: забезпечення сталості економічної системи" є оригінальним, самостійним та завершеним дослідженням, тому всі ті, на кого розраховане видання, справедливо оцінять доробок автора у вивченні процесів суспільного відтворення, накопичення капіталу й економічної динаміки. Монографія також може бути корисною для практичних робітників, які впроваджують ефективні моделі соціально-економічного розвитку на мікро- й макrorівнях та управляють цим процесом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистичний щорічник України за 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. - К. : Державна служба статистики України, 2011. - 559 с.

А. Г. Семенов,
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Донецького національного університету

О. М. Чаусовський,
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Донецького національного університету

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: МІХЕЄВА О. СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УСРР (1921-1928 РР.) : ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ : [МОНОГРАФІЯ] / ОКСАНА МІХЕЄВА. - ДОНЕЦЬК : СХІДНИЙ ВИДАВНИЧИЙ ДІМ, 2011. - 454 С.

Сучасна українська історична наука перебуває у стані пошуку нових методологічних підходів, дослідницьких парадигм, адекватних методів пізнання історичної дійсності тощо. Значної ревізії зазнає радянська історична спадщина, у межах якої в цілому не заперечується високий фаховий рівень, наукова культура радянських істориків, однак наголошується на певній тематичній та змістовній обмеженості історичних досліджень через необхідність дотримання тогочасними авторами ідеологічних настанов. За таких умов особливого значення набуває усвідомлення тяглості історичних традицій в нашій країні, що дозволяє глибше зрозуміти сучасний стан української історичної науки, оцінити вплив на неї, з одного боку, радянської спадщини, а з другого, світових досягнень у сфері історичного знання.

У сучасній історичній науці спостерігається так званий "культурний" поворот, що передбачає перенесення уваги з мегаструктур та значних, домінуючих соціальних груп (переважно класів) до вивчен-

ня малих соціальних груп та індивідів, їх способу життя, повсякденних практик, стратегій виживання чи опору тощо. А під культурою розуміється не набір творчих досягнень та творів мистецтва, а спосіб буття соціуму, соціальних груп чи індивідів. Сучасна гуманітаристика дедалі більше усвідомлює те, що на життя соціуму в значно більшій мірі впливає навіть не сам факт, а його сприйняття пересічною людиною. Наприклад, факт наявності в країні закону не обов'язково доводить те, що його дотримуються пересічні громадяни. Відповідно, перенесення фокусу уваги з факту наявності закону на моделі повсякденної поведінки людей у зв'язку із цим законом дозволяє з більшою точністю реконструювати життя суспільства у певний відтинок часу. Таке знання виявляється кориснішим і у практичному сенсі - в історичному процесі з'являється пересічна людина, а у історії - читач.

У цьому контексті хотілося б звернути увагу на дослідження Оксани Міхеєвої "Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921-